

Tvistelovbrev nr. 21

Rettslige avgjørelser og rettsforlik

Tvisteloven (tvL.) kapittel 19 I – III har regler om rettslige avgjørelser. TvL. § 19-1 viderefører de tre hovedkategoriene rettslige avgjørelser, dom, kjennelse og beslutning. På samme måte som etter tvistemålsloven § 137 første ledd skal avgjørelser av krav som er tvistegjenstand i søksmål avgjøres ved dom. Avgjørelsesformen kjennelse er reservert for prosessuelle avgjørelser og midlertidige avgjørelser. Beslutning skal brukes ved prosessledende avgjørelser, med mindre det uttrykkelig går fram at kjennelse skal brukes. Det er uten betydning for avgjørelsens rettsvirkninger eller for adgangen til overprøving om avgjørelsen er truffet i uriktig form, jf. tvL. § 19-1 fjerde ledd.

TvL. § 19-1 første ledd bokstav c innebærer en endring av gjeldende rett ved at alle anker over dom uansett ankegrunn skal avgjøres ved dom. Etter andre ledd skal kjennelse brukes når anken blir avvist eller saken blir hevet, når en dom blir opphevet, eller når det er særlig bestemt at anke over dommer skal behandles etter reglene for anke over kjennelser. Som etter tvistemålsloven skal anke over kjennelse og beslutning avgjøres ved kjennelse. Avgjørelser om å samtykke til eller nekte å fremme en anke treffes ved beslutning, også når det samtidig treffes avgjørelse om sakskostnader, jf. § 19-1 tredje ledd bokstav b.

Avgjørelse om å fremme en sak etter særskilt behandling av en avvisningspåstand treffes ved kjennelse og ikke ved beslutning som i dag, jf. tvL. § 19-1 andre ledd bokstav a. Blir avvisningsspørsmålet ikke avgjort særskilt, men under ett med det materielle kravet, inngår avgjørelsen i dommen eller i kombinasjon med dommen uten at det er nødvendig å avsi særskilt kjennelse.

En avgjørelse som treffes på grunnlag av et rettsmøte skal treffes av de dommerne som har deltatt i rettsmøtet, jf. tvL. § 19-2 første ledd. Reglene i tvL. § 19-2 andre og tredje ledd om forberedende dommers kompetanse under saksforberedelsen innebærer i hovedsak en kodifisering av rettspraksis og de rutinene som har utviklet seg i de fleste domstolene i medhold av tvistemålsloven § 166.

TvL. § 19-3 regulerer rådslagning og avstemning i saker hvor retten består av flere dommere. Reglene om rådslagningen bygger på det synspunktet at denne delen av prosessen hører til rettens indre liv, og at den derfor ikke bør undergis detaljert lovregulering utover noen rammebestemmelser. Hovedregelen etter første ledd er at det bør holdes rådslagning med alle dommerne tilstede så snart som mulig etter den muntlige forhandlingen. Det er bare når det deltar meddommere at det gjelder et ufravikelig krav om at det skal holdes rådslagning. Reglene om avstemning i § 19-3 tredje og fjerde ledd viderefører gjeldende rett.

En avgjørelse er bindende for retten når den er avsagt, jf. tvL. § 19-4 første ledd. Avgjørelsen kan avsies skriftlig ved undertegning av alle rettens medlemmer, eller muntlig ved opplesning i rettsmøte, jf. § 19-4 andre og tredje ledd. Det stilles ikke noe krav om at signering skal skje i rettsmøte. Adgangen til sirkulasjonsbehandling blir følgelig opprettholdt, uten at dette fremstår som en særordning som i dag. I § 19-4 femte ledd er det oppstilt frister for avsigelse når det er avholdt hovedforhandling eller ankeforhandling. Avgjørelsen skal være avsagt

innen fire uker når det deltar flere dommere, og innen to uker når det deltar bare én dommer. Dersom fristen overskrides skal årsaken til overskridelsen angis i dommen. Retten skal ved forhandlingens avslutning meddele partene når avgjørelsen kan forventes avsagt. I småkravsprosessen avsies dommen ved rettsmøtets avslutning hvis dommeren finner grunn til det, ellers skal dommen avsies innen én uke etter at partene er meddelt at den er tatt opp til doms, se tvl. § 10-4 andre ledd omtalt i tvistelovsbrev nr. 11.

Tvl. §§ 19-5 til 19-7 om underretning, utforming, begrunnelse, og oppfyllelsesfrist innebærer hovedsakelig en videreføring av gjeldende rett. Det samme gjelder reglene i § 19-9 om tilleggsavgjørelse og § 19-10 om omgjøring. Det følger av § 19-5 andre ledd at når en avgjørelse forkynnes ved opplesning for parter som er til stede i rettsmøtet er det tilstrekkelig at retten gir en muntlig framstilling av hovedpunktene i avgjørelsesgrunnene. I motsetning til i småkravsprosessen, jf. tvl. § 10-4 tredje ledd, må avgjørelsesgrunnene i allmennprosessen være nedtegnet på forhånd selv om det gis en muntlig framstilling av dem. Den nedtegnede avgjørelsen skal meddeles partene senest dagen etter at den er avsagt.

Tvisteloven innebærer en viss utvidelse av rettens adgang til å rette feil i avgjørelser på eget tiltak, ved at vilkåret i § 19-8 første ledd om at det må foreligge en "klar feil" i følge forarbeidene ikke skal forstås fullt så strengt som uttrykket "åpenbare uriktigheter eller utelatelser" i tvistemålsloven § 156 (se NOU 2001:32 s. 893). Adgangen for overordnet domstol til å foreta retting er ikke videreført. Det er uten betydning for ankefristen at avgjørelsen rettes eller begjæres rettet, jf. § 19-8 fjerde ledd.

Tvistelovens regler om rettsforlik i kapittel 19 IV viderefører i det vesentlige gjeldende rett, men adgangen til å prøve om forliket er ugyldig etter avtalerettslige regler utvides. Tvl. § 19-12 oppstiller et nytt rettsmiddel mot rettsforlik som erstatter reglene om anke over rettsforlik i tvistemålsloven § 286 andre ledd. Etter § 19-12 kan parten innen seks måneder fra parten ble kjent med eller burde ha blitt kjent med det forholdet som begrunner ugyldighet prøve gyldigheten av rettsforlik i særskilt søksmål. Dom i sak om et rettsforliks gyldighet kan gå ut på at rettsforliket kjennes ugyldig, eller at det endres.

Reglene i tvisteloven kapittel 19 V om tvangskraft og rettskraft viderefører i hovedsak gjeldende rett. Tvl. § 19-15 fjerde ledd gir en særlig regulering av rettskraftsvirkningene ved visse typer etterfølgende bristende forutsetninger. Dersom en domstol eller offentlig myndighet innen ti år har truffet en endelig avgjørelse som rokker vesentlig ved det som er lagt til grunn i rettskraftig dom, kan det gjøres gjeldende i ny sak om samme eller andre krav.

Noen aktuelle problemstillinger:

1. I hvilken grad innebærer tvl. § 19-6 femte ledd en endring i dagens krav til utforming av rettslige avgjørelser?
2. Hvilke muligheter gir tvisteloven til å prøve gyldigheten av et rettsforlik?
3. Hvilke frister gjelder for avsigelse av rettsavgjørelser i allmennprosessen og småkravsprosessen?
4. I hvilken grad kan en senere rettsavgjørelse endre rettskraftsvirkningen av en tidligere avgjørelse?

Forarbeider:

NOU 2001: 32 bind B, kap. 21 s. 883–899

Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) kap. 29 s. 433–443

Utarbeidet av rådgiver Christofer Eriksen,
juridisk enhet, Domstoladministrasjonen